

Анастасія Сергіївна **МЕТІЛЬ**

к.ю.н., зав. кафедри, Ізмаїльський державний гуманітарний університет

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9197-3937>

e-mail: metil@i.ua

Ірина Михайлівна **ПЕРЕВЕРЗА**

к.ю.н., старший викладач, Ізмаїльський державний гуманітарний університет

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4481-333X>

e-mail: pereverza@ua.fm

ГЕНЕЗА ТА ЕВОЛЮЦІЯ СТАНОВЛЕННЯ ПРАВОВОЇ ДЕРЖАВИ: АНТРОПОЛОГІЧНИЙ ПІДХІД

У статті досліджено особливості становлення правової держави з позиції антропологічного підходу. Доведено, що саме глобалізація світової економіки значно вплинула на зміну теоретичних підходів до визначення правової держави. Проаналізовано розвиток правового плюралізму в системі англо-американської юридичної школи. Визначено світові тенденції складності реалізації правового плюралізму: повторна націоналізація ноосфери, зміна доменів правої реєстрації міграції та глобальної торгівлі. Розглянуто особливості запровадження правових догм держав-донорів та держав-реципієнтів.

Ключові слова: *правова держава, правовий плюралізм, антропологічний підхід, глобалізація, правова модель*

ВСТУП

Наприкінці ХХ ст. відбулася глобалізація економіки: масова міграція, запровадження інновацій у транспортних та комунікаційних технологіях, зростання значення міжнародних фінансів тощо. Це призвело до критичної напруженості у різноманітних сферах: соціальної, економічної, політичної – за рахунок гомогенізації та гіперспеціалізації.

Глобальні ланцюги постачання, управління природними ресурсами та співпраця з розвитку, підпорядковуються логіці неоліберальної нормативності. Розробки інститутів глобального управління створили широкий спектр теоретичних досліджень ролі та характеру правового плюралізму.

У разі здійснення компаративного аналізу предмету нашого дослідження можна виділити такі праці вітчизняних вчених.

В.В. Середюк стверджує, що юридичний аспект відповідальності держави полягає в понесенні передбачених законодавством заходів правового примусу державними органами та їх посадовими особами за заподіяння шкоди особам своїми рішеннями та діяльністю [1].

Р.О. Падалка визначив, що процес формування правової держави є складним та послідовним, він зумовлений проведенням економічних, політичних, соціальних, правових реформ [2].

Л.А. Корунчак обґрунтувала, що досліджувати особливості застосування синергетичного методу у правовій науці доцільно починати з позицій теорії держави та права, оскільки:

1) теорія держави та права є фундаментальною юридичною наукою; містить положення, які утворюють теоретичну й методологічну базу (фундамент) юриспруденції; об'єднує юридичні науки в єдину, цілісну, внутрішньо узгоджену систему;

2) за своєю сутністю теорія держави та права є наукою методологічною [3].

Н.С. Хомюк довела, що вітчизняна система джерел

права у сучасних умовах є нестійкою та недосконалою, що властиво нормативно-правовим комплексам перехідного періоду: у ній збільшується кількість нормативно-правових приписів, зростає питома вага дублювань, колізій, посилюється нормативно-правова інфляція [4].

Саме проблеми глобалізації в теорії права розглядає Р.І. Радейко: глобалізація, формування індустріального та інформаційного суспільства, перехід економіки від командно-адміністративного типу до ринкового й одночасно індивідуалізація громадян призводять до формування складноструктурованого суспільства [5].

Глобалізм як суспільне явище потребує переосмислення традиційних концепцій правової держави, а саме: роль держави як джерела права; позиція держав та поняття управління. Теорія реляційності (теорія взаємовпливу акторів на глобальному ринку) формує нові виклики в соціально-правових дослідженнях з формування сучасного законодавства.

МЕТА роботи – дослідження особливості теорій правої держави.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Теоретико-методологічною основою дослідження є сучасні теорії, концепції, гіпотези. Використано компаративний та антропологічний аналіз. Методологічною та інформаційною основою роботи є наукові праці, матеріали періодичних видань, ресурси Internet.

РЕЗУЛЬТАТИ

На основі антропологічного аналізу можна констатувати, що теорія еволюції правової держави показує як будувався нелінійний розвиток постулатів від «примітивного» до державного права.

Англо-американська правова доктрина в середині ХХ ст. зосередилась на практиці – школа юридичного реалізму, коли змінюється антропологія дослідження правового конфлікту [6; 7]. Ядром дослідження в західній європейській правовій антропології був соціально-правовий зміст закону у взаємодії різних правових систем [8]. Для реалізації мети правої держави

розроблена концепція правового плюралізму як аналітичного інструменту. Водночас існує різка критика правового плюралізму з позиції модерністського підходу на верховенство закону у державі [9; 10]. Наприкінці ХХ ст. змінилися парадигма закону соціальної взаємодії в суспільстві під впливом таких концепцій: соціальний конструктивізм, теорія «акторів», реляційних підхід, сітєва теорія.

Глобалізація світової економіки значно вплинула на зміну теоретичних підходів до визначення правової держави. Саме глобалізація визначає зміну правової доктрини не тільки на рівні транснаціональних мереж та виробничих ланцюгів, але і правових відносин на глобальному рівні.

Глобалізаційні процеси вимагають креативного пошуку асиметричних зв'язків, що спричиняють створенню суспільного явища – закону. Політика глобального правового плюралізму показує глибинне залучення до неоліберальних правових проєктів усіх акторів. Наприклад, вони включають децентралізацію, коли впливові актори транскордонної взаємодії маніпулюють законними правами уразливих соціальних груп з метою послаблення дії прав. Інші правові проєкти стосуються демократизації, наприклад, коли визнаються права всіх соціальних груп суспільства. Сьогодні законодавство є «зброєю слабких» із метою отримання вільного доступу до ресурсів та право бути визнаними.

Глобальне розширення суспільного взаємозв'язку призвело до верховенства права та сприйняття здійснення конституційних прав у вразливих державах для забезпечення дотримання вимог транснаціональних правових шаблонів. Такі правові проєкти часто включають неокодифікацію місцевих форм нормативності з метою відповідності конституційним вимогам країн-донорів. Проблема правової складності посилюється тим, що транснаціональна взаємодія пропонує нові закони – заповнює правову порожнечу в держав. Для цього правові проєкти повинні рухатися між правовими середовищами держав-донорів та держав-реципієнтів.

Мультишкалярні та багатофункціональні дослідження змінюють роль держави як одного з джерел права, як на транснаціональному, так і на субнаціональному рівнях.

Деякі транснаціональні правові моделі повинні бути зниженими до рівня держави нації. Так, права людини

будуть зрозумілі тільки тоді, коли вони будуть враховувати особливості суспільного устрою у кожній державі. Наприклад, інструменти для побудови глобального стандарту – Декларація ООН із прав людини – можуть поступово змінювати свій зміст та значення, набувати нову форму у глобальному вимірі.

Неостандартизація формує новий зміст глобального закону та плюралізує цей зміст у національному масштабі. Посилюють складність правового плюралізму такі світові тенденції: повторна націоналізація ноосфери, зміна доменів правої ресстрації міграції та глобальної торгівлі.

На національному рівні держави-донори обирають найпростіший шлях зміни національного законодавства до вимог глобальних правових стандартів – створення правового масиву та ускладнення правових норм.

Постфункціональні та критичні соціальні теорії стимулювали дослідження законів правої держави. За цих обставин правові дослідження зосереджені на проблемах перегляду національного законодавства на глобальні перспективи з врахуванням особливостей націй. Також необхідно відмітити, що релігійне право та вчення, що перетинають національні кордони, відіграють новаторську роль у розвитку концепції глобального правового плюралізму.

ВИСНОВКИ

Правовий плюралізм, як теорія держави, отримав розвиток у 70-х рр. ХХ ст. Політичні та економічні дослідження також глибинно змінили сузір'я юридичного плюралізму: різноманітні траєкторії, в яких концепція отримала кілька значень. Висвітлення значних етапів процесу антропологічного уявлення стосовно права та правового плюралізму в суспільстві відбувається в умовах постійно зростаючих глобальних зв'язків. Гносеологічне розуміння аналітичної концепції юридичного плюралізму, полягає в тому, що будь-яка форма легальної конфігурації зачіпає або заплутує державність, незалежно від того, чи є цей прояв співпраці, нехтування, злиття. Сприйняття глобального правового плюралізму відновив значення держави в нинішньому фрагментованому та залежному вигляді у складних множинних суспільних системах.

Список використаних джерел

1. Середюк В.В. Відповідальність держави як елемент поняття правова держава. *Часопис Київського університету права*. 2015. № 1. С. 42–45.
2. Падалка Р.О. Верховенство права як основоположний принцип права: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01. Київ, 2017. 21 с.
3. Корунчак Л.А. Генеза та еволюція джерел права: синергетичний підхід: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01. Харків, 2019. 20 с.
4. Хомюк Н.С. Сучасна система джерел права України: загальнотеоретичні аспекти: автореф. дис.... канд. юрид. наук: 12.00.01. Львів, 2015. 19 с.
5. Радейко Р.І. Теоретико-правові засади формалізації права: автореф. дис.... канд. юрид. наук: 12.00.01. Львів, 2015. 22 с.
6. Кабанець О.С. Демократія як явище правової дійсності (теоретико-правовий аналіз): дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01. Київ, 2016. 182 с.
7. Тітомир О.С. Правове виховання на сучасному етапі державотворення в Україні: автореф. дис.... канд. юрид. наук: 12.00.01. Харків, 2015. 23 с.
8. Постол К.А. Правові механізми взаємодії інститутів громадянського суспільства та держави: автореф. дис.... канд. юрид. наук: 12.00.01. Київ, 2016. 23 с.
9. Axtmann R. The state of the state: The model of the modern state and its contemporary transformation. *International Political Science Review*. 2004. № 25. pp. 259–279.
10. Overeem P., Bakker F.E. Statesmanship beyond the modern state. *Perspectives on Political Science*. 2019. № 48. pp. 46–55.

References

1. Serediuk V. Responsibility of the state as element of the “law-governed state” concept. *Chronicles Kyiv of University of Law*. 2015. № 1. pp. 42–45. (in Ukrainian).
2. Padalka R.O. The rule of law as a fundamental principle of law: author’s abstract ... PhD in legal sciences: 12.00.01. Kyiv, 2017. 21 p. (in Ukrainian).
3. Korunchak L.A. Genesis and evolution of sources of law: author’s abstract ... PhD in legal sciences: 12.00.01. Kharkiv, 2019. 20 p. (in Ukrainian).
4. Khomiuk N.S. Modern system of sources of law of Ukraine: general theoretical aspects: author’s abstract ... PhD in legal sciences: 12.00.01. Lviv, 2015. 19 p. (in Ukrainian).
5. Radeiko R. Theoretical and legal principles of law formalization: author’s abstract ... PhD in legal sciences: 12.00.01. Lviv, 2015. 22 p. (in Ukrainian).
6. Kabanets O.S. Democracy as a phenomenon of legal reality (theoretical and legal analysis: diss. ... PhD in legal sciences: 12.00.01. Kyiv, 2016. 182 p. (in Ukrainian).
7. Titomyr O. Legal education at the present stage of nation-building in Ukraine: author’s abstract ... PhD in legal sciences: 12.00.01. Kharkiv, 2015. 23 p. (in Ukrainian).
8. Postol K. Legal mechanisms of interaction between civil society and the state: author’s abstract ... PhD in legal sciences: 12.00.01. Kyiv, 2016. 23 p. (in Ukrainian).
9. Axtmann R. The state of the state: The model of the modern state and its contemporary transformation. *International Political Science Review*. 2004. № 25. pp. 259–279.
10. Overeem P., Bakker F.E. Statesmanship beyond the modern state. *Perspectives on Political Science*. 2019. № 48. pp. 46–55.

Anastasiia METIL

PhD in Legal Sciences, Head of the Department, Izmail State University of Humanities

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9197-3937>

e-mail: metil@i.ua

Iryna PEREVERZA

PhD in Legal Sciences, Senior Lecturer, Izmail State University of Humanities

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4481-333X>

e-mail: pereverza@ua.fm

GENESIS AND EVOLUTION OF ESTABLISHMENT OF A LAW-BASED STATE: THE ANTHROPOLOGICAL APPROACH

Introduction. *At the end of the twentieth century, globalization of the economy took place: mass migration, introduction of innovations in transport and communication technologies, growth of international finance, etc. This led to critical tension in a variety of spheres: social, economic, political.*

The purpose of the paper is to study the features of the theories of the right state.

The theoretical and methodological basis of the study are modern theories, concepts, hypotheses. Comparative and anthropological analysis is used. The methodological and information basis of the work are scientific works, materials of periodicals, information resources.

Results. *It is proved that it was the globalization of the world economy significantly influenced the change of theoretical approaches to the definition of a rule of law. The development of legal pluralism in the system of Anglo-American law school is analyzed. The world trends in the complexity of realization of legal pluralism are determined: re-nationalization of the noosphere, changing domains of the right registration of migration and global trade. The peculiarities of the introduction of legal documents-donors and recipient states are considered. Globalization processes require a creative search of asymmetric bonds, which lead to the creation of a social phenomenon – the law. The policy of global legal pluralism shows the deep involvement of neo-liberal legal projects of all actors.*

Conclusion. *The epistemological understanding of the analytical concept of legal pluralism is that any form of legal configuration affects or confuses statehood, regardless of whether this manifestation of cooperation, neglect, merger. The perception of global legal pluralism restored the meaning of the state in the present fragmented and dependent form in complex multiple social systems.*

Keywords: *legal state, legal pluralism, anthropological approach, globalization, legal model*